

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์เกือบทุกชนิด เช่น สุกร เป็ด ไก่ กำลังประสบปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็น อาหาร ยา และเวชภัณฑ์ ตลอดจนพันธุ์สัตว์ ส่วนราคาขายผลผลิตมีการผันแปรในแนวโน้มต่ำลง เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ส่วนมากจึงมีอัตราเสี่ยงในการขาดทุนค่อนข้างสูง ฉะนั้นการลดต้นทุนในการผลิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรอยู่รอดได้

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมาก สำหรับผู้ประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ การทำการเกษตรในระบบฟาร์มผสมผสาน ซึ่งมีลักษณะเด่น 2 ประการคือ สามารถใช้ประโยชน์จากของเสียหรือผลผลิตพลอยได้ของระบบหนึ่งเพื่อให้เกิดผลผลิตของอีกระบบหนึ่งและเป็นการเพิ่มประโยชน์ใช้สอยจากพื้นที่เพียงบางส่วนหรือทั้งหมดของระบบหนึ่งเพียงระบบเดียว ซึ่งมีผลดังนี้คือ

1. มีผลผลิตจากตัวสัตว์โดยตรงเช่น เนื้อสุกร เป็ดและไก่ ตลอดจนไข่เป็ดและไข่ไก่ ออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปี
2. สามารถเพิ่มผลผลิตในเนื้อที่ที่จำกัด โดยไม่ต้องขยายพื้นที่ทำการเกษตรออกไปให้สิ้นเปลืองทุนทรัพย์และแรงงาน
3. สามารถใช้เศษกาก หรือสิ่งที่เหลือใช้ที่ไม่ได้ใช้หรือใช้ประโยชน์ได้น้อย นำมาใช้ประโยชน์ให้ได้เต็มที่ เช่น ใช้มูลสัตว์ชนิดหนึ่งไปเลี้ยงสัตว์อีกชนิดหนึ่ง หรือใช้เป็นปุ๋ยในการปลูกพืช เป็นต้น
4. ลดอัตราการเสี่ยงต่อตลาดที่ไม่ค่อยแน่นอน คือ แทนที่จะเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียวถ้าสัตว์ชนิดนั้นราคาตกเพราะถูกกดราคาหรือขายได้ไม่คุ้มกับเงินลงทุน เกษตรกรจะเดือดร้อน แต่ถ้าทำฟาร์มแบบผสมผสาน ถ้าราคาสัตว์หรือผลผลิตที่ได้จากสัตว์บางชนิดตกต่ำหรือขายได้ไม่คุ้มกับเงินลงทุน ก็ยังมีสัตว์ชนิดอื่นที่สามารถเข้ามาพวงม้วนได้และฐานะของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี

5. ช่วยลดต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้อาหารของโรงงานอาหารสัตว์ที่มีราคาแพง โดยเปลี่ยนมาเลี้ยงด้วยอาหารธรรมชาติ เช่น ปลาที่เคี้ยวเลี้ยงด้วยปลาเบ็ดหรืออาหารสำเร็จรูป ก็หันมาใช้มูลสัตว์เป็นอาหารแทน เป็นต้น

การเลี้ยงปลาแบบผสมผสานกับเบ็ด เป็นวิธีการทำฟาร์มผสมผสานแบบหนึ่งที่นิยมทำกัน นานแล้วในหลาย ๆ ประเทศทั้งในทวีปเอเชียและทวีปยุโรป เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่น เช่น สุกรและไก่ เบ็ดมีความเหมาะสมที่จะนำมาเลี้ยงร่วมกับปลาในแง่ที่เบ็ดเป็นสัตว์ที่ชอบน้ำอยู่แล้ว และมีความต้านทานต่อโรคได้ดี เงินลงทุนในระยะเริ่มเลี้ยงน้อย การขนส่งเบ็ดและไข่เบ็ด สามารถทำได้ในปริมาณมาก ทำให้ต้นทุนลดลง นอกจากนั้นมูลของเบ็ดยังใช้เป็นอาหารและ ปุ๋ยในบ่อปลาได้อีกด้วย ผลผลิตของการเลี้ยงปลาจากการทำฟาร์มแบบผสมผสานนี้จะอยู่ในระหว่าง 700-1,000 กิโลกรัม/ไร่/ปี โดยไม่ต้องมีการให้อาหารและปุ๋ยในบ่อปลาอีกเลย

นอกเหนือจากข้อดีดังกล่าวข้างต้น การเลี้ยงปลาแบบผสมผสานกับเบ็ดยังเป็นการ ประหยัดค่าอาหารในการเลี้ยงปลา ซึ่งปัจจุบันมีราคาสูงขึ้น การประหยัดค่าอาหารได้ จึงเป็น ผลได้ในรูปของกำไรที่เพิ่มขึ้น เพราะเบ็ดเป็นสัตว์ที่กินอาหารที่มีคุณภาพและขับถ่ายเร็ว มูล เบ็ดที่ขับถ่ายออกมาจะทำให้เกิดแพลงตอน โดยเฉพาะแพลงตอนพืช ซึ่งเป็นอาหารปลาโดย ธรรมชาติที่มีโปรตีนสูง วิธีการนี้จึงเป็นการใช้ประโยชน์จากมูลเบ็ดเพื่อเพิ่มผลผลิตอาหารธรรมชาติ ในบ่อปลาได้อย่างเต็มที่ การเลี้ยงปลาโดยใช้มูลสัตว์เป็นอาหาร จึงไม่ทำให้ผลผลิตของปลา ลดลงแต่ประการใด

สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงเบ็ดที่มีบ่อขนาดใหญ่ให้เบ็ดลงเล่นน้ำอยู่แล้ว รายได้จากการ จับปลาขายนับว่าเป็นรายได้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก คงลงทุนเฉพาะค่าพันธุ์ปลาและค่าจ้าง คนตีวนเวลาจับปลาขายเท่านั้น นอกจากนั้นเกษตรกรยังมีรายได้ส่วนหนึ่งจากการขายมูลเบ็ด ที่เกินความต้องการ การทำฟาร์มเลี้ยงปลาแบบผสมผสานจึงเป็นวิธีการทำฟาร์มที่สามารถช่วย ลดต้นทุนในการผลิตที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง

¹ นฤพล สุขมาสริน, รายงานประจำปี 2527 สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดกาฬสินธุ์, (กรุงเทพมหานคร:สถาบันประมงน้ำจืด 2528), หน้า 32.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำการศึกษาและทำการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและ เปิดแบบผสมผสาน
2. เพื่อทำการศึกษาถึงปัญหา รวมทั้งข้อเสนอนะด้านการผลิต การตลาด และอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการทำฟาร์มแบบผสมผสาน

เหตุผลและทฤษฎีสำคัญหรือสมมติฐาน

1. ต้นทุนผลผลิตที่ได้จากการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและ เปิดแบบผสมผสาน จะต่ำกว่าต้นทุนผลผลิตที่ได้จากการทำฟาร์มเฉพาะอย่าง
2. ผลตอบแทนของการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและ เปิดแบบผสมผสานจะสูงกว่าผลตอบแทนของการทำฟาร์มเฉพาะอย่าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่ทำการสำรวจ ได้ทำการสำรวจเฉพาะจังหวัดนครปฐม เนื่องจากในจังหวัดนี้มีการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและ เปิดแบบผสมผสานกันเป็นจำนวนมากและได้ผลดี ขนาดของฟาร์มมีตั้งแต่ขนาดเล็ก คือ มีเนื้อที่บ่อปลาขนาด 2 ไร่ จนถึงขนาดใหญ่ ซึ่งมีเนื้อที่บ่อปลาขนาด 40 ไร่ และมีการเลี้ยงเปิดตั้งแต่ 500 ตัว จนถึง 30,000 ตัว นอกจากนั้นยังมีฟาร์มที่เลี้ยงปลาเพียงอย่างเดียว และเลี้ยงเปิดเพียงอย่างเดียวด้วย จึงเป็นประโยชน์ในการจัดกลุ่มตัวอย่างฟาร์มที่จะทำการเปรียบเทียบฟาร์มผสมผสานกับฟาร์มเฉพาะอย่าง

2. ต้นทุนการดำเนินงาน หมายถึง ต้นทุนโดยประมาณของการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและ เปิดแบบผสมผสานที่มีสภาพแวดล้อม ปัจจัยการผลิต ตลอดจนการดำเนินงานคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะแบ่งขนาดของฟาร์มตัวอย่างออกเป็น 3 ขนาด โดยจะใช้เนื้อที่ของบ่อปลาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เนื่องจากเกษตรกรที่ทำฟาร์มแบบผสมผสานจะเลี้ยงเปิดและปลาเป็นสัดส่วนกับขนาดของบ่อปลา ดังนั้นในการศึกษาและสำรวจข้อมูลจะแบ่งขนาดของฟาร์มออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

2.1 ฟาร์มขนาดเล็กมีเนื้อที่บ่อปลาตั้งแต่ 2.4 ไร่ และมีการเลี้ยงเปิดตั้งแต่ 1,000-2,000 ตัว

2.2 ฟาร์มขนาดกลาง มีเนื้อที่บ่อปลามากกว่า 4 ไร่จนถึง 10 ไร่ และมีการเลี้ยงเปิดมากกว่า 2,000 ตัวขึ้นไปจนถึง 5,000 ตัว

2.3 ฟาร์มขนาดใหญ่ มีเนื้อที่บ่อปลามากกว่า 10 ไร่ขึ้นไป และมีการเลี้ยงเปิดมากกว่า 5,000 ตัวขึ้นไป

ทั้งนี้ จะทำการคัดเลือกฟาร์มตัวอย่างขนาดละ 5 ฟาร์ม และจะศึกษาต้นทุนตั้งแต่เดือนมกราคม 2528 ถึงเดือนมิถุนายน 2529

3. ศึกษาต้นทุนการดำเนินงานและผลตอบแทนของฟาร์มเลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานและฟาร์มเฉพาะอย่าง

4. เปรียบเทียบต้นทุนการดำเนินงานและผลตอบแทนตั้งแต่เดือนมกราคม 2528 ถึงเดือนมิถุนายน 2529 ของฟาร์มเฉพาะอย่างกับต้นทุนการดำเนินงานของฟาร์มแบบผสมผสาน โดยจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างฟาร์มที่จะทำการศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ

4.1 ฟาร์มเฉพาะอย่างที่เลี้ยงปลาเพียงอย่างเดียว และเลี้ยงเปิดเพียงอย่างเดียว

4.2 ฟาร์มที่เลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสาน และจะคัดเลือกฟาร์มเฉพาะอย่างจำนวน 30 ฟาร์ม ซึ่งได้แก่ฟาร์มที่เลี้ยงเปิดอย่างเดียว และฟาร์มที่เลี้ยงปลาอย่างเดียว อย่างละ 15 ฟาร์ม และฟาร์มที่เลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานจำนวน 15 ฟาร์ม โดยจะเปรียบเทียบตามขนาดของฟาร์ม

แหล่งข้อมูลของการค้นคว้าวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสารในห้องสมุดสถาบันประมงน้ำจืด ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และห้องสมุดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. ออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าของฟาร์มในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐมด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานที่เหมาะสม พร้อมทั้งต้นทุนการผลิตที่แท้จริงของการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานและฟาร์มเฉพาะอย่าง
2. ข้อมูลที่ศึกษาจะเป็นประโยชน์และแนวทางในการตัดสินใจแก่นักธุรกิจและผู้สนใจที่จะทำการลงทุนในกิจการประเภทนี้ นอกจากนั้นยังเป็นแนวทางให้ผู้ที่ดำเนินการผลิตอยู่แล้วได้พิจารณาปรับปรุงวิธีการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

2. เป็นแนวทางที่รัฐบาลจะพิจารณาให้การส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการขยายการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสาน ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

อุปสรรคของการศึกษาและวิจัย

การเก็บข้อมูลในภาคสนามเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ ได้ประสบปัญหา ในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. การเลี้ยงเปิด การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานของ เกษตรกร ทำกันในระดับยังชีพกันเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลางจะ ทำ เป็นการค้าหรือกึ่งการค้าบ้างก็เฉพาะฟาร์มขนาดใหญ่เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่มีการบันทึกข้อมูลในราย ละเอียดทั้งต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูล ในบางครั้งมีความ จำเป็นต้องอาศัยการประเมินร่วมกับผู้มีความรู้ความชำนาญ สำหรับค่าใช้จ่ายบางประเภท เช่น ค่าแรงงาน อายุการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์ และวัสดุสิ้นเปลืองบางประเภทเพื่อให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงความจริงมากที่สุด

2. เนื่องจากการทำฟาร์มเลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานในท้องที่ที่ทำการศึกษาดังนี้ ถึงแม้จะมีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นจำนวนมากราย แต่ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงเพิ่งจะเริ่มปล่อยปลาคูควบคู่ไปกับการเลี้ยงเปิด จึงไม่สามารถทราบผลผลิตและรายได้จากปลา มีผู้เลี้ยงเพียงไม่กี่รายที่เลี้ยงปลาและเปิดแบบผสมผสานมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นจึงไม่สามารถเก็บตัวอย่างฟาร์มได้มากเท่าที่ควร จำนวนตัวอย่างของฟาร์มที่ทำการศึกษาดังนี้จึงมีเพียง 15 ฟาร์ม